

Asia: VN/6453/2021

Norjan suomalais-norjalaisen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma ja sen ympäristöselostus

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö on pyytänyt Suomen ympäristökeskukselta lausuntoa aiheesta: Norjan suomalais-norjalaisen vesienhoitoalueen suunnitelmakauden 2022–2027 vesienhoitosuunnitelma ja sen ympäristöselostus

Lausunnossa SYKE keskittyy rakennettujen vesien tilatavoitteiden parantamiseen sekä vieraslajina esiintyvän kyttyrälohen esiintymistä rajoittaviin toimenpiteisiin.

Kokonaisuutena Norjan suomalais-norjalaisen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmassa otetaan laajasti ja monipuolisesti huomioon alueen erityispiirteet. Alueen herkkyyden vuoksi ihmistoiminnan vaikutukset näkyvät tarpeina myös vesienhoidossa niin, että vaikutusten arviointi ja haittojen vähentäminen tulee tehdä erityisen tarkasti ja suunnitellusti.

Vesivoiman ja muun vesirakentamisen paikalliset vaikutukset voivat olla huomattavasti merkittävämpiä pohjoisilla alueilla, joten vesivoiman tuotannon tulisi keskittyä vähemmän herkille alueille. Alueella on 43 säännösteltyä vesimuodostumaa, joista 37 on voimakkaasti muutettuja. Tulevan kauden suunnitelmassa näihin vesimuodostumiin tulisi olla myös toimenpide-ehdotuksia ekologisen virtaaman (tai ympäristövirtaaman) toimeenpanosta. Rajajokien haasteet ovat luonnollisesti olemassa, mutta myös Norjan puolen vesivoimalaitosten lyhytaikaissäädön rajoittaminen vähentäisi vedenpinnan vaihtelua ja lisäisi alueelle poikkeuksellisen monimuotoisen ja

lajirikkaan vesiekosysteemin hyvinvointia Paatsjoella (Hellsten ym. 2002). Vaikutuksista esteellisyys (padot) on merkittävin tekijä, johon toimenpiteitä tulisi ohjata. Osa alueen voimalaitoksista ja padoista on vanhoja, ilman velvoitteita olevia rakenteita, joiden tila ja parantamismahdollisuudet tulisi käydä erikseen läpi. Suunnitelmassa on mainintoja vesivoiman tuotannon vähentämisestä johtuvista haitoista koko energiasektorin kannalta, mutta pohjoisen herkillä alueilla haittoja tulisi ennemmin tarkastella paikallisesti ja vesivoimasta saatava hyöty tuottaa siellä, missä siitä on vähemmän haittaa. Toimivien vaellusratkaisujen ja ympäristövirtaaman suunnittelu ja toteutus Paatsjoen vesivoimalaitoksille toisi suuren määrän lisääntymishabitaatteja vaelluskaloille ja siten parantaisi ekologista potentiaalia kohti tavoitetasoa.

Jäämeren alueella vieraslajina esiintyvän kyttyrälohen elinkierto, kutunousu, kutu ja lyhyt poikasvaiheen alku makeassa vedessä tunnetaan varsin hyvin, mutta sen mahdolliset ekologiset vaikutukset jokisysteemeissä (esim. kalataudit ja loiset tai kuteneiden ja kuolevien kalojen lannoittava vaikutus) ja toisaalta elintavat ja vaikutukset merivaiheen aikana Jäämeren ekosysteemeissä tunnetaan huonosti. Lajin käyttäytymistä, ekologiaa ja vaikutuksia alueen luontaiseen lajistoon tulisi selvittää makean veden ja myös Jäämeren ekosysteemeissä.

Esiintyessään Jäämeressä ja siihen laskevissa vesistöissä kyttyrälohi on vieraslaji ja näihin ekosysteemeihin kuulumaton, joten kyttyrälohen poistopyyntiin tulisi varata resursseja ja sopivia luontaisia kalakantoja vaarantamattomia menetelmiä pitämiseksi tulisi kehittää. Esimerkiksi Vest-Finmark Jeger- og Fiskerforening on suorittanut kyttyrälohen poistopyyntiä Repparfjordelvassa. Heidän käyttämänsä menetelmä vaikuttaa sopivan hyvin pieniin tai keskisuuriin jokiin.

Poistopyyntiä suunniteltaessa tulisi huomioida, että lajin luontaisen esiintymisalueen joissa esiintyy tyypillisestä kaksi toisistaan geneettisesti eriytynyttä vuorovuosina kudulle nousevaa kyttyrälohikantaa (asiasta lisää esim. Irvine ym. 2014). Kyttyrälohen säännöllisestä kaksivuotisesta elinkierrosta johtuen laji esiintyy Jäämeren alueen jokivesissä toistaiseksi suuressa mitassa vain parittomina vuosina, kun parillisten vuosien kutunousut ovat varsin vähäisiä (www.ssb.no). Niinpä kyttyrälohen poistopyynti lienee kannattavaa ja tehokasta vain parittomina vuosina, kun laji esiintyy Jäämeren jokivesissä runsaana. Näin ollen poistopyyntiin tarvittaisiin tällä hetkellä resursseja todennäköisesti vain joka toinen vuosi.

VIITTEET:

Irvine, J.R., Michielsens, C.J.G., O'Brien, M., White, B.A. & Folkes, M. (2014) Increasing dominance of odd-year returning Pink salmon. *Transactions of the American Fisheries Society* 143: 939-956.

Hellsten, S. Marttunen, M., Visuri, M., Keto, A., Partanen, S. & E. A. Järvinen (2002) Indicators of sustainable water level regulation in Northern River Basins: a case study from the River Paatsjoki water system in Northern Lapland. *Arch. Hydro-biol. Suppl.* 141/3-4: 353-370.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet erikoistutkija Saija Koljonen, tutkija Kimmo Tolonen, erikoissuunnittelija Milla Mäenpää-Engelbredt ja kehittämispäällikkö Seppo Hellsten.

Heiskanen Anna-Stiina

Mäenpää-Engelbredt Milla
Suomen ympäristökeskus SYKE - Vesikeskus